

IDENTYFIKACJA OSOBY POPRZEZ JEJ WYOBRAŻALNY DOTYKOWY OBRAZ

Iryna Gora

*Profesor, doktor habilitowany nauk prawnych,
Profesor akademii Prawników Ukrainy, (Kijów, Ukraina)
e-mail: irvtgora@ukr.net
ORCID : 0000-0003-2940-5338*

Valerii Kolesnyk

*Profesor, doktor habilitowany nauk prawnych,
Profesor akademii Prawników Ukrainy, (Kijów, Ukraina)
e-mail: valarko@ukr.net
ORCID : 0000-0003-3570-8984*

Streszczenie. Autorzy artykułu omawiają kwestie prawne, psychologiczne i kryminalistyczne, które uzasadniają możliwość i zasadność identyfikację osoby, której wizerunek był postrzegany nie tylko wzrokiem, ale także dotykiem. W postępowaniu karnym takie poznanie jest możliwe podczas oddzielnej czynności dochodzeniowej - identyfikacji. Zwraca się uwagę na fakt, że kryminalistyczna klasyfikacja poznania według możliwych do zidentyfikowania obiektów jest szersza niż jej definicja jako oddzielnych działań dochodzeniowych w kodeksie postępowania karnego Ukrainy. Istota, zadania i naukowe podstawy poznania jako działanie proceduralne, psychologiczne podstawy kształtowania i zapamiętywania wyobrażonego obrazu w pamięci osoby rozpoznającej i za pomocą którego można przeprowadzić identyfikację różnych obiektów. W odniesieniu do psychologii ludzkiego poznawania przedmiotów i zjawisk świata zewnętrznego udowodniono podstawową możliwość prawidłowego postrzegania za pomocą dotykania i zapamiętywania przez człowieka znaków różnych obiektów, ich adekwatnego odtworzenia w pamięci i uzyskania wiarygodnego wniosku osoby wobec tożsamości na podstawie uprzednio przez niego postrzeganego dotykowego odczucia znaków. Stwierdzono, że wyobraźalny obraz osoby, którego charakterystyczne cechy były postrzegane przez osobę rozpoznającą za pomocą percepcji dotykowej, daje podstawy do przeprowadzenia czynności dochodzeniowej w celu rozpoznania konkretnej osoby nie tylko w naturze lub na zdjęciu, lub materiałach wideo, które są postrzegane przez wzrok, ale i z zachowaniem w pamięci osoby, która poznaje w sposób dotykowy. Przedstawiono zalecenia dotyczące przygotowania i przeprowadzenia tej metody przedstawienia osoby do identyfikacji w trakcie postępowania karnego.

Słowa kluczowe: postępowanie karne; taktyka kryminalistyczna; postępowanie dochodzeniowe; psychologia rozpoznania; percepcja dotykowa; wyobraźalny obraz dotykowy; rozpoznawanie osoby.

RECOGNITION OF PERSON IS AFTER ITS IMAGINARY HAPTIC APPEARANCE

Iryna Hora

*Doctor of Legal Sciences, Professor
Professor Academy of Advocacy of Ukraine, (Kyiv, Ukraine)
e-mail: irvtgora@ukr.net
ORCID : 0000-0003-2940-5338*

Valerii Kolesnyk

*Doctor of Legal Sciences, Professor
Professor Academy of Advocacy of Ukraine, (Kyiv, Ukraine)
e-mail: valarko@ukr.net
ORCID : 0000-0003-3570-8984*

Abstract. The authors of the article are considering legal, psychological and criminalistic problems, substantiating the possibility and legitimacy of carrying out personal identification, whose image was perceived not only by sight, but to the touch. In criminal proceedings such identification is possible during the conduct of a particular investigative action – recognition. Attention is paid to the fact, that criminalistic classification of identification, according to the objects able to be recognized, is wider than its definition as a particular investigative actions in Criminal Procedural Code of Ukraine. The essence, tasks and scientific fundamentals of identification as a procedural action were revealed, as well as psychological principles of forming and memorizing imaginary appearance in a person's memory, who identifies and with the help of whom identification of different objects can be conducted. With reference to psychology of human identifying objects and phenomena of the surrounding world the fundamental possibility of human right perception to the touch and memorizing features of various objects, their adequate reproduction in memory and receiving a person's accurate conclusion of identity based on the features perceived with the help of tactile sense by him before is proved. The conclusion was made, that a person's imaginary appearance, characteristic features of which were perceived by somebody who identifies with the help of tactile sensation, suggests grounds for carrying out investigative action, aimed at identifying a certain person not only alive or according to photo or video-materials, which are perceived by sight, but also according to tactile image remained in the memory of the person who identifies. The recommendations for preparation and conducting such way of personal identification for recognition while carrying out criminal proceedings are expressed.

Key words: criminal proceeding; criminalistic tactics; investigative action; identification psychology; perception to the touch; imaginary tactile image; personal identification.

ВІЗНАННЯ ОСОБИ ЗА ЇЇ УЯВНИМ ТАКТИЛЬНИМ ОБРАЗОМ

Ірина Гора

*доктор юридичних наук, професор,
професор Академії адвокатури України, (Київ, Україна)*

e-mail: irvtgora@ukr.net

ORCID : 0000-0003-2940-5338

Валерій Колесник

*доктор юридичних наук, професор,
професор Академії адвокатури України, (Київ, Україна)*

e-mail: valarko@ukr.net

ORCID : 0000-0003-3570-8984

Анотація. Авторами статті розглядаються правові, психологічні й криміналістичні питання, що обґрунтовують можливість і правомірність проведення впізнання особи, образ якої сприймався не лише зором, а й на дотик. В кримінальному провадженні таке впізнання можливе під час проведення окремої слідчої дії – впізнання. Звертається увага на те, що криміналістична класифікація впізнання за об'єктами, які можна упізнавати, ширша за його визначення як окремих слідчих дій у Кримінальному процесуальному кодексі України. Розкрито сутність, завдання й наукові основи впізнання як процесуальної дії, психологічні основи формування й запам'ятовування уявного образу в пам'яті особи, яка впізнає, і з якою може бути проведеним впізнання різних об'єктів. З посиланням на психологію людського пізнання предметів і явищ навколишнього світу доведено принципову можливість правильного сприйняття на дотик й запам'ятовування людиною ознак різноманітних об'єктів, їх адекватного відтворення в пам'яті й отримання достовірного висновку особи щодо тотожності на основі раніше сприйнятих нею за допомогою тактильного відчуття ознак. Зроблено висновок, що уявний образ особи, характерні ознаки зовнішності якої були сприйняті тим, хто впізнає з використанням тактильного сприйняття, дає підстави для проведення слідчої дії з метою впізнання конкретної особи не лише в натурі чи за фотознімком або матеріалами відеозапису, що сприймаються зором, а й за збереженим в пам'яті особи, яка впізнає, тактильним образом. Висловлено рекомендації для підготовки й проведення такого способу пред'явлення особи для впізнання під час здійснення кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальне провадження; криміналістична тактика; слідча дія; психологія впізнання; сприйняття на дотик; уявний тактильний образ; впізнання особи.

Setting the problem and the state of its scientific elaboration. It is well known that criminalistics as a separate field of scientific knowledge appeared in response to need of investigative and judicial practice of having proper means of identifying the mechanism and circumstances of committing a crime, of footprints and other evidence, indicating guilty people, the degree of their guilt, the character and amount of the damage done. Nowadays this science demonstrates maturity in all its components – in general theory and in its particular studies, in criminalistic technique, criminalistic

tactics and methods of investigating some types of crimes. The role of criminalistics in law enforcement constantly rises according to developing and improving criminalistic methods, means, techniques and ways of revealing, fixing, investigating and applying evidential and other legally important information. From year to years this process speeds up. There is no doubt that scientific work in each part of criminalistic science plays a great role in it. Elaborations in the field of criminalistic tactics take a certain place here. While applying the principles of criminalistic tactics in pretrial investigation the question about tactics of preparation, conducting and using the results of investigative actions in proof as an important arsenal of tactical and criminalistic means of investigator and prosecutor's activity and about the tactics if a certain investigative action is posed. Scientists and practical workers agree that at present criminalistics has the task of elaborating scientifically substantiated recommendations concerning preparation and conduct of the very certain investigative actions, taking the provisions of often changeable and not always perfect criminal procedural legislation into consideration. Predictable in future negative changes in dynamics and qualitative component of criminality, development rate and possibilities of which often surpass the attempts of law enforcement bodies to counteract them, also should be taken into consideration.

Submission for identification is one of procedural actions criminalists, scientists and practical workers should pay special attention to. Conducting identification lineup as an investigative action has essential normative, organizational, psychological, tactical peculiarities and needs considering not only legislative criminal procedural requirements, but also certain scientific propositions, research of which scientific literature on criminalistics and criminals process pays considerable attention to. Well-known scientists Bakhin V.P., Bielkin R.S., Vasiliev O.M., Vidatskiy Ya., Voytsikevich Y., Basysta I.V., Hinzburg O.Ya., Hruza E., Kocharov H.I., Korukhov Yu.M., Lukianchenkov Ye.D., Porubov M.I., Snietkov V.O., Tyshchenko V.V., Udalova L.D., Shepitko V.Yu., Shurukhnov M.H. and many others made a weighty contribution to elaborating scientific and normative fundamentals of submission for identification and tactics of its preparation and conduct. Meanwhile, tactical and criminalistic ensuring submission for identification demands improvement and additional analysis from the viewpoint of specific changes in the sphere of judicial proceedings, criminal procedural norms, in developing and realizing the latest criminalistic elaborations and taking modern needs and possibilities of law enforcement practice into consideration. It concerns broadening identification objects and ways of conducting such identification with regard for the facts that influence perceiving and memorizing characteristic features of certain objects by a person.

The purpose of this article is paying scientists and practical workers' attention to the problems of essence, importance and substantiation of the possibilities of conducting personal identification according to appearance features in case of perceiving them not by sight but to the touch, and memorizing characteristic features of a person as his tactile image, remained in memory of someone who identifies.

Summary of the main material. Identification is a verbal action the psychological basis of which consists in recognizing an object by a certain person, which is perceived in the present moment according to its past experience of perceiving this object, in case if the image of this objects remained in the memory of the person who identifies. Every person perceives the surrounding world, objects and phenomena

in it by organs of perceptions, which are morpho-functional formations, ensuring perceptions of different irritants affecting the human organism (*Cherviak P.I. 2001, p.540*). As a result, some prints – imaginary subjective images - are formed in human memory. Such imaginary images can be visual, acoustical, olfactory, tactile or combined, when several certain organs of perceptions take part in their formation. If the features and properties of a real object, thing or person coincide with the image features memorized, the subject states that it is the very object, thing or person or similar to them. The basis of identification is comparing actual and real perception of a certain object with ideal prints characterizing this object and remaining in the memory of the person who identifies. To identify any person, thing, object or phenomenon means to recognize the object as such, that was perceived in our past experience on the basis of reproducing only its distinctive features in the memory of the person who identifies. Identification while recognizing a person or another object is a complicated psychological and physiological process, consisting of perception, memorization, comparison and recognition, when the person identifying compares a real object (a particular person, thing, situation) with perceived and fixed before subjective images remained in memory, and makes the conclusion about the identity available or lack of it, or about establishing a certain degree of similarity owing to resembling features discovered.

The first and necessary stage of identification process is perceiving object appearance by a person with the help of perceptions organs. Perception substratum is sensation forming continual complex in space and time in the case of visual and tactile perceptions, or only in time when perception is formed with the help of changing sensation quality or intensity. The system of visual perceptions is the most developed in the majority of people, important and informational one for identification process. They are followed by acoustical, tactile, olfactory, gustatory and other perceptions.

For proper understanding the essence of identification as a particular investigative action and proper estimating its results the knowledge of psychological processes taking place in human memory and connected with perceiving, memorizing and reproducing the image of the object perceived before, is of great importance. Perceiving a certain object, a person usually pays more attention to its properties which enable to understand this object nature, its importance and meaningfulness for the very person, etc. During the first acquaintance with an object, observed visually, a person somehow “touches” it with his eyes, paying attention to the details visible outside, forms integral image in consecutive order. While in visual memory the features characterizing a person or a thing are fixed, but in motor memory signals of eye moving muscles are fixed. A peculiar “features circle” is formed, in which visual and motor information is integrated when the impulses come to the cortex. During repeated acquaintance with the same object “features circle” remained in memory, helps to recognize in it the image perceived before. The ability of perceiving, memorizing, keeping in memory and reproducing the appearance of a person or a thing – observation object – depends on memory type of the person who identifies. According to psychic activity the following types of memory are usually distinguished: motor memory, aimed at memorizing movements, motor skills and habits of a person; emotional memory, aimed at memorizing emotional feelings (fear, irritation, embarrassment); verbal and logical memory, that is, memorizing words, expressions, when a particular image of a person is less remembered than his speech, the peculiarity of using terms, their meaning,

expressed in words; imaginary memory, that is, fixing phenomena and objects perceived before in the form of particular, visual, acoustical, tactile and other imaginations (*Variy M.Y., 2009, p.320-322*). The last type of memory – imaginary one – is developing extremely fast due to specific conditions of activity, under the conditions of compensation or substitution of missing memory types, as with the people who have deep and prolong eye and ear problems. Psychological activity of a person forms ideal prints in his memory.

Ideal prints or memory prints are immanent, their presence is established by a number of properties, peculiar only to ideal prints-reflections: activity characterizes dynamic side of human actions, in the process of which a person perceives material reality; selectivity on the level of human consciousness is defined by many factors and conditions of the object perceived, and reflection subject; expediency is determined by activity tasks, by reflection purpose in consciousness, that is, recognizing certain events, a fact, a thing; forming and keeping memory prints in human consciousness is the main condition of identification perceived before. Nowadays ideal prints, kept in human memory, are called imaginary images.

Image is general psychological category, the result of reflecting objective world in the corresponding parts of human cortex. Every image is formed by a person as a result of influencing his receptors with outer world events, actions of outer and inner irritants. In narrow sense an image means sensual reflection form. The starting-point of mentally normal people is adequacy of reflection in object image. Imagination is also a mental process, consisting in creating new images, imaginations, opinions by a person on the basis of his previous experience. Every imagination is a sensual and visual image of things and phenomena of the reality kept and reproduced in consciousness, its basis is the past experience of a person, his previous perceptions and sensations. Physiological mechanism of imaginations is reviving in cortex temporary nervous ties, formed before, reviving previous sensations and perceptions (*Voitko V.I., 1982, p.109,199-200*). Imaginary image is imagination of appearance, features of a person or a thing, formed and kept in human memory on the basis of perception in the process of human consciousness complicated activity. Imaginary images remaining in a person's memory are ideal - not material - data media that are always of subjective character. Memory print is non-material, though makes up material activity product. It is invisible and inaccessible for a detached onlooker, it can't be seen, taken picture of, revealed or recognized with the help of any technical device. Summing up the image perceived is psychological reflection property, and therefore, the property of memory print formed in perception process. However, the process of memory print formation is protracted, and reflection adequacy depends on a number of various factors, reflection duration, in particular, when gradual accumulation of information about properties and features of a person, thing or other object of perception, direction and preparation for certain object perception, etc. is taking place. Speaking about the way of recognition while conducting identification, we mean the mechanism of realizing this psychophysiological process, which depends to some extent on the conditions of the previous and present image perception and on psychological type of the identifying person.

Various objects identification possibility is caused by the fact, that each of them possesses certain properties with the following indications: general ones, which are characteristic of homogeneous things, and special individual (identification) ones, which characterize a specific object and are perceived during identification. The conclusion

about object identity is always based on the aggregate of its identification indications. Inaccuracy and miscalculation in determining these indications, bringing into the indications complex such object peculiarities, which can't perform their role, result into conclusion mistakes and mistaken identification. For example, modern scientific imagination of a person is based on the fact that a person as an individual has a certain number of properties, concerning particularly constant social, biological, psychological ones, etc. existing in integral unity. Depending on situations and specific tasks, means and methods used only certain property groups or separate property of a specific person can be investigated. Person identification process results depend mostly on complete and authentic information about individual's properties and indications. Identifying a person and studying a specific person for that purpose, the attention is paid first of all to the indications characterizing the specific individual. The indications observed before and memorized are compared with those perceived directly during identification.

Criminalistics studies complex of such properties and on the grounds of scientific elaboration scientific basis for recognition and identification of various objects according to their indications is formed. Accuracy of the received results of identifying a person or things as an investigative action is based on the principles of a specific criminalistic doctrine – criminalistic identification. In general meaning criminalistic identification is a process of determining a specific material object, comparative investigation of objects (a person, things, etc.), connected with the event to investigate, for the purpose of solving the problem of their identity and further establishing the character of connection between the only object searched and this event (*Hora I.V., Kolesnyk V.A., 2005, p.44*).

The principles of materialistic dialectics and philosophic doctrine about material world objects individuality and fundamental opportunity to cognize them, meaning cognition as the process of reflecting and reproducing the reality in human mentality, determined by social development laws and indissolubly connected with practice, can be considered scientific basis of identification as an investigative action. Identification as a single investigative action implies the most general principles of identification theory, enabling to properly organize, compare identification object with imaginary image of the object perceived before, and to estimate accuracy resulted from the conclusion.

Modern achievements of psychology demonstrate fundamental possibility of proper perceiving and memorizing objects indications by a person, their adequate reproducing and receiving accurate conclusion of the identity on the basis of perceived before and reproduced object indications. Criminalists and psychologists investigated human mechanisms of perceiving, memorizing and identifying, especially under the conditions of short-term contact, discovered typical kinds of mistakes and their reasons, proved that successful identification depends on the conditions of perceiving personal qualities of identifying person, distinction of individual object indications, desire and readiness of identifying person for receiving authentic conclusion and a number of other factors. Polish criminalists also point out psychological principles of identification as an investigative action and importance of taking psychological peculiarities of such identification type into consideration, and at the same time, insufficient studies of memory prints nature, on the grounds of which identification is conducted (*Widackiego J.1999, p.240-241*).

Man cognizes, memorizes and recognizes material objects of the surrounding world owing to their perception by available human sensations. But if there are problems with certain perception organs, other organs fulfill their functions, the activity

of which increases and therefore better result is achieved. It happens when a person loses his eyesight in childhood or at an early age, so visual perception is substituted by heightened ability to perceive material objects to the touch or heightened tactile sensitivity – tactile sensation which is sometimes called “tactile eyesight”. Tangoreceptors take part in it – this is the type of tactile receptors reacting to the touch, and other skin receptors scattered on its surface in the form of sensitive points, and their distribution density in different parts is different. The surface of the tongue tip and the skin of the last finger phalanx palm side have the most tactile sensitivity. Human sensations are caused by touch, pressure, vibration, object size and its length. It is determined by a combined action of certain skin receptors, nervous plexus, which enable to reflect qualitative peculiarities of objects surface, their density, place of touching the body, the size of the surface and its separate small details (*Tactile sensitivity*). In various life situations the main human touch sensation organ most often is hands with the help of which a person can distinguish and memorize characteristic indications of many things, even lacking visual sensations.

Formation and memorization of tactile image are caused by realizing movements of touching with hands, owing to which object outline, structure peculiarities, surface forms are reproduced in memory, and completed final tactile image is formed. Thanks to tactile sensation and tactile perception man is able to develop his consciousness, mentality without losing what people, able to see and hear well, have. Scientists of physiology, psychology, neuropsychology, neurophysiology deal with the problem of tactile perception, but in spite of the fact that this problem has not been studied yet, the scientific works available prove that people with well developed tactile sensation are able to perceive and memorize indications of physical bodies and other objects to the touch. For example, people with serious eyesight problems can quickly and correctly distinguish tactile signs on the banknote of different face value, which enables them to use cash, though such a way of distinguishing banknotes is too difficult for the majority of other people. Human brain can transform tactile information into visual images. Blind people’s ability to perceive images to the touch inspired project authors guided by Mark Dillon to create for people with poor eyesight 3D representation of the most famous canvases, arts masterpieces, data bank of which will be accessible to everybody. The masterpiece “Mona Liza” of great Leonardo da Vinci became their first elaboration, and now blind people with the help of fingers can imagine how this famous painting looks like and who is portrayed in it (*The blind “will see” famous pictures*). The same aim was pursued by the organizers of the museum exhibition in New Orleans, who presented special technology in summer 2019, which enables blind people “to see” pictures in original way. For that reason special programme reformats any image into 3D version equipped with sensors. Audio-guide tells about the picture element touched by a blind person. Scientists and this project authors are convinced that owing to such technology museum collections will become accessible to both blind people and people with poor eyesight (*To feel arts to the touch*). So, nothing can prevent a person with developed tactile sensation from perceiving to the touch, forming imaginary image and memorizing characteristic indications of not only any volumetric image, thing, but another person’s appearance indications as well.

Every person’s appearance is, on the one hand, an objective property of a certain person, and on the other hand, it is an imaginary image of a certain person in the memory of the subject interacting with him as integral aggregate of external elements

and indications, which a person perceives in the form of entire or fragmentary image. Every person takes individual appearance owing to various necessary and accidental deviations from a certain average variant. Both specific morphological deviations and individual morphological indications are only peculiar to a certain organism and are inherited. However, there are no similar people with absolutely identical set of genes, which determines practical infinity, variation of appearance indications within even one population or one family (*Hora I.V., Kolesnyk V.A. 2010, p.7*). That's why conducting identification of a person according to appearance indications, that were perceived in a tactile way while touching the face with hands, and remained in the memory of identifying person, can be considered legitimate and scientifically substantiated. This is essentially the same submission of a person for identification, the possibility of which is established by the provisions of art.228 in Criminal Procedural Code of Ukraine, but appearance indications are perceived by identifying person with the help of "tactile sight" and are kept in human memory as a tactile image.

Requirements of preparation procedure and conducting person's identification according to tactile image remain general. The only peculiarity during preliminary interrogation of an identifying person consists in elucidating circumstances and methods of his perceiving appearance indications, information about the character and appearance indications peculiarities, that were memorized and due to which a person can be identified, and also reports during identification and entering into the minutes the data about specific appearance indications repeatedly perceived to the touch, which became the grounds for the conclusion of person's identification or non-identification. Such identification estimation objectivity is substantially heightened by applying video-recording for its additional fixation, the results of which can be demonstrated for the participants of criminal proceedings both during pretrial investigation and at the trial.

Such way of conducting identification has moral and ethical aspect, as not all people, including walking men, can always agree to their faces being touched by the hands of a stranger. At the same time an identifying person cannot always manage to overcome excitement felt during repeated perception of offender's face to the touch, moreover, the complexity of identifying characteristic appearance indications imposes the burden of responsibility for identification accuracy. That's why before conducting submission for identification of all its participants it is necessary to inform about the way of determining appearance indications and order of everybody's actions, and to receive clearly expressed consent to take part in identification.

It can be supposed, that in such a way, according to tactile indications of a living person imaginary image perceived before and kept in memory, identification of both a living person and a corpse can be conducted. For that reason general normative rules and order should be followed, the peculiarities of preparing and conducting the appropriate procedural action should be taken into consideration, particularly, the appearance and the amount of objects subject to identification together with that to be identified.

Conclusions. Variety of identification types, for which certain means and methods of tactical and criminalistic support are elaborated, proves that it is impossible to anticipate all objects and peculiarities of conducting identification in legislative acts and to establish the rules of conducting investigative action, precisely determined in a specific article of criminal procedural law. That's why criminalistic classification of identification types always was and will be wider, but it takes general procedural directions, concerning investigative actions conducting into consideration. The task of

criminalistic tactics is to elaborate such tactical methods and recommendations of submission for identification, where all possible objects for identification, ways and forms of reflecting their indications will be taken into consideration, and at the same time general procedural requirements of conducting this procedural action will be followed.

All organs of sensation take part in human identification of surrounding world objects, which enables to perceive, memorize, keep and reproduce in memory characteristic indications of objects perceived before. During personal identification an identifying person compares its present image with imaginary personal image kept in memory, perceived before, and on the grounds of such comparison, makes a conclusion about identification result. This conclusion is reported to investigation officer, the corresponding entry is made into the record of investigative action. People, who possess well developed tactile perception and often use imaginary images formed due to tactile sensation, can apply such imaginary tactile images to comparison and identification of the objects perceived. Nowadays identification of a person according to his tactile image is not widely spread in practice of pretrial investigation, but there is no reason to reject such a way of conducting identification. One of modern tasks in criminalistics is elaborating scientifically substantiated tactical methods and rules of preparing and conducting personal identification according to his appearance indications, perceived to the touch and kept as an imaginary tactile image in the memory of identifying person.

References:

1. Cherviak P.I. Medical encyclopedia. Kyiv: Prosvita Publishing centre, 2001. 1024 p.
2. Variy M.Y. General psychology: manual. 3rd publ. Kyiv: Centre of training literature, 2009.1007 p.
3. Psychological dictionary/edited by V.I. Voitko. Kyiv: Vyshcha shkola, 1982, 216 p.
4. Hora I.V., Kolesnyk V.A. Criminalistics: training manual. Part I. Criminalistic technique. Kyiv: Alerta, 2005.320 .
5. Kryminalistyka / pod redakcja Jana Widackiego. Warszawa: Wydawnictwo C.H.Beck, 1999. 401s.
6. Tactile sensitivity // URL: <http://vseslova.com.ua/word/>
7. The blind “will see” famous pictures // URL: <https://znaj.ua/news/science-and-technic/31739/nezryachi-lyudi-zmozhut-dotorknutisya-do-shedevriv-svitovogo-mistectva>
8. To feel arts to the touch // URL: <https://www.unian.ua/science/10575300-vidchuti-mistectvo-na-dotik-prezentovano-tehnologiyu-jaka-dopomozhe-nezryachim-lyudyam-pobachiti-kartini>
9. Hora I.V., Kolesnyk V.A. Using the method of verbal portrait in personal identification of certain anthropological groups: training manual. Kyiv: NVV NA SS of Ukraine. 2010.88 p.

ВІЗНАННЯ ОСОБИ ЗА ЇЇ УЯВНИМ ТАКТИЛЬНИМ ОБРАЗОМ

Постановка проблеми і стан її наукового розроблення. Відомим є те, що криміналістика як окрема галузь наукових знань виникла у відповідь на потребу слідчої й судової практики мати належні засоби пізнання механізму й обставин вчинення злочину, слідів та інших доказів, що вказують на винуватців, ступінь їхньої вини, характер і розмір завданої шкоди тощо. Сьогодні ця наука демонструє нам зрілість в усіх її складових – в загальній теорії й в окремих її вченнях, в криміналістичній техніці, криміналістичній тактиці й методиці розслідування

окремих видів злочинів. За мірою розвитку й вдосконалення криміналістичних методів, засобів, прийомів і способів виявлення, фіксації, дослідження й використання доказової та іншої юридично значущої інформації роль криміналістики в правозастосуванні непинно зростає. І цей процес з кожним роком прискорюється. Безумовно, що в цьому важливу ролі відіграють наукові напрацювання кожного з розділів криміналістичної науки. Певне місце серед них займають розробки в галузі криміналістичної тактики. В розрізі застосування положень криміналістичної тактики в досудовому розслідуванні частіш за все ставиться питання про тактику підготовки, проведення й використання в доказуванні результатів слідчих дій як важливого арсеналу тактико-криміналістичних засобів діяльності слідчого, прокурора й тактику окремої слідчої дії. Науковці й практики погоджуються з тим, що сьогодні перед криміналістикою стоїть завдання з розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо підготовки й проведення саме окремих слідчих дій, до того ж, з урахуванням реалій часто змінюваного й не завжди досконалого кримінального процесуального законодавства. Врахуванню підлягають також прогнозовані в подальшому негативні зміни в динаміці й якійсній складовій злочинності, темпи розвитку й можливості якої часто перевершують намагання правоохоронних органів протидіяти їм.

Однією з процесуальних дій, що потребують окремої уваги з боку криміналістів науковців і практиків, є пред'явлення для впізнання. Проведення кожного впізнання як слідчої дії має суттєві нормативні, організаційні, психологічні, тактичні особливості й потребує врахування не лише законодавчих кримінальних процесуальних вимог, а й окремих наукових положень, дослідженню яких приділяється значна увага в науковій літературі з криміналістики та кримінального процесу. Вагомий внесок у розробку наукових і нормативних основ пред'явлення для впізнання й тактику його підготовки та проведення зробили відомі вчені, зокрема: В.П.Бахін, Р.С.Белкін, О.М.Васильєв, Я.Відацький, Й.Войцкевич, І.В.Басиста, О.Я.Гінзбург, Е.Груза, Г.І.Кочаров, Ю.М.Корухов, Є.Д.Лук'янчиков, М.І.Порубов, В.О.Снетков, В.В.Тищенко, Л.Д.Удалова, В.Ю.Шепітько, М.Г.Шурухнов та багато інших. Між тим, тактико-криміналістичне забезпечення пред'явлення для впізнання вимагає удосконалення і додаткового аналізу під кутом зору конкретних змін, що відбуваються у сфері судочинства, кримінальних процесуальних норм, в розвитку й реалізації новітніх криміналістичних розробок та з урахуванням сучасних потреб і можливостей правоохоронної практики. Це стосується і розширення об'єктів впізнання та способів проведення такого впізнання з урахуванням факторів, що впливають на сприйняття й запам'ятовування людиною характерних ознак певних об'єктів.

Метою цієї статті виступає звернення в окремій публікації уваги науковців і практиків до питань сутності, значення й обґрунтування можливостей проведення впізнання особи за ознаками зовнішності в разі сприйняття їх не зором, а на дотик й запам'ятовування характерних ознак особи як її тактильного образу, що зберігся в пам'яті того, хто впізнає.

Викладення основного матеріалу. Впізнання – це вербальна дія, психологічну основу якої становить узнавання певною особою об'єкта, що сприймається у даний момент, за її минулим досвідом сприйняття цього об'єкта в разі, якщо образ такого об'єкта зберігся в пам'яті того, хто впізнає. Кожна людина

сприймає навколишній світ і об'єкти та явища в ньому органами відчуттів, які є морфофункціональними утвореннями, що забезпечують сприйняття різних подразників, котрі діють на організм людини (Червяк П.І., 2001, с.540). Унаслідок цього в її пам'яті утворюються сліди – уявні суб'єктивні образи. Такі уявні образи можуть бути зорові, слухові, нюхові, дотикальні чи комбіновані, коли в їх формування беруть участь декілька певних органів відчуттів. Якщо ознаки і властивості реального предмета, речі чи особи збігаються з ознаками образу, що запам'ятався, суб'єкт констатує, що це є той самий предмет, річ чи особа або схожий з ними. Основою узнавання слугує зіставлення фактичного і реального сприйняття певного об'єкта із ідеальним слідами, що характеризують цей об'єкт і збереглися у пам'яті особи, яка впізнає. Впізнати яку-небудь особу, річ, предмет або явище – це означає упізнати певний об'єкт як такий, що вже був сприйнятим в нашому минулому досвіді на основі відтворення притаманних тільки йому рис у пам'яті особи, яка впізнає. Узнавання під час здійснення впізнання особи чи іншого об'єкта – це складний психофізіологічний процес, що складається із сприйняття, запам'ятовування, порівняння й розпізнавання коли особа, яка впізнає, зіставляє реальний об'єкт (конкретну особу, річ, обстановку) із сприйнятими й зафіксованими раніше та збереженими в пам'яті суб'єктивними образами й робить висновок про наявність чи відсутність тотожності або встановлення певного ступеню подібності завдяки виявленим збіжним ознакам.

Першим і необхідним етапом процесу узнавання є сприйняття людиною зовнішнього вигляду об'єкта за допомогою органів відчуттів. Субстратом сприйняття є відчуття, які утворюють безперервний комплекс у просторі й в часі у випадку із зоровими сприйняттями й сприйняттями на дотик або тільки в часі коли сприйняття утворюється за допомогою зміни якості чи інтенсивності відчуттів. Найбільш розвинутою в переважній більшості людей і важливою та інформативною для процесу впізнання є система зорових сприйнятів. Далі йдуть сприйняття слухові, дотикові, нюху, смаку та ін.

Для правильного розуміння сутності впізнання як окремої слідчої дії й правильної оцінки її результатів важливе значення має знання сутності психологічних процесів, що відбуваються в пам'яті людини і які пов'язані із сприйняттям, запам'ятовуванням та відтворенням образу раніше сприйнятого об'єкта. Сприймаючи певний об'єкт, людина зазвичай більше уваги звертає на ті його властивості, які дають змогу краще зрозуміти природу такого об'єкта, його значення й значимість для самої людини тощо. Під час першого знайомства з об'єктом, який спостерігають зором, людина немовби "обмацує" його поглядом, звертає увагу на помітні зовні деталі, послідовно формує цілісний образ. В цей час у зоровій пам'яті фіксуються ознаки, що характеризують особу, річ, а в моторній – сигнали від окорухових м'язів. Утворюється своєрідне "коло ознак", у якому зорова й моторна інформація, що як імпульси надходять до кори головного мозку, інтегруються. При повторному знайомстві з тим самим об'єктом збережене в пам'яті "коло ознак" допомагає упізнати в ньому раніше сприйняте зображення. Здатність сприйняття, запам'ятовування, збереження в пам'яті й відтворення зовнішнього вигляду особи або речі – об'єкта спостереження, залежить від виду (типу) пам'яті особи, яка впізнає. За характером психічної активності зазвичай розрізняють такі види пам'яті: рухову або моторну, тобто пам'ять, спрямовану на запам'ятовування рухів, насамперед, рухових навиків і звичок людини; емоційну,

тобто пам'ять, спрямовану на запам'ятовування емоційних почуттів людини (страх, роздратованість, розгубленість); словесно-логічну, тобто пам'ять на слова, висловлювання, коли менше запам'ятовується конкретний образ людини, а більше її мовлення, особливість вживання термінів, їх суть, виражена в словах; образну, тобто фіксування раніше сприйнятих явищ і предметів у вигляді конкретних, наочних, зорових, слухових, дотикових та інших уявлень (*Варіи М.Й., 2009, с.320-322*). Останній вид пам'яті – образна, надзвичайно інтенсивно розвивається у зв'язку із специфічними умовами діяльності, в умовах компенсації або заміщення недостатніх видів пам'яті, наприклад, у осіб із глибокими і тривалими вадами зору, слуху. Психічна активність людини формує в її пам'яті ідеальні сліди.

Ідеальні сліди або сліди пам'яті є іманентними, їх наявність встановлюється низкою властивостей, що притаманні лише ідеальним слідам-відображенням: активність характеризує динамічну сторону діяльності людини, в процесі якої вона сприймає матеріальну реальність; вибірковість на рівні людської свідомості опосередкована багатьма факторами та умовами об'єкта, який сприймається, і суб'єкта відображення; доцільність визначається завданням діяльності, метою відображення у свідомості, а саме – пізнання певних подій, факту, предмета; формування і зберігання слідів пам'яті у свідомості людини є головною умовою впізнання раніше сприйнятого взагалі. Сьогодні ідеальні сліди, що зберігаються в пам'яті людини, ще називають уявними образами.

Образ – категорія загальнопсихологічна, результат відображення об'єктивного світу у відповідних відділах кори головного мозку людини. Кожний образ створюється людиною внаслідок впливу на її рецептори подій зовнішнього світу, дії зовнішніх та внутрішніх подразників. У вузькому розумінні образ означає чуттєву форму відображення. У психічно нормальних людей відправним є адекватність відображення в образі об'єктів. Уява – це також психічний процес, що полягає у створенні людиною нових образів, уявлень, думок на базі її попереднього досвіду. Кожне уявлення є чуттєво-наочним образом предметів чи явищ дійсності, який зберігається і відтворюється в свідомості, його основою є минулий досвід людини, її попередні сприймання і відчуття. Фізіологічним механізмом уявлень є оживлення в корі головного мозку раніш утворених тимчасових нервових зв'язків, оживлення попередніх відчуттів і сприймань (*Войтка В.І., 1982, с.109, 199-200*). Уявний образ – це уява про зовнішність, ознаки особи або речі, що створена й збережена в пам'яті людини на базі сприйняття у процесі складної діяльності людської свідомості. Уявні образи, які зберігаються в пам'яті особи, є ідеальними, в розумінні – не матеріальними, носіями інформації, що завжди мають суб'єктивний характер. Слід пам'яті нематеріальний, хоча і становить продукт матеріальної діяльності. Він невидимий і недоступний для стороннього спостерігача, його не можна побачити, сфотографувати або виявити й розпізнати за допомогою будь-якого технічного пристрою. Підсумовування сприйнятого – властивість психічного відображення, а отже, і сформованого у процесі сприйняття сліду пам'яті. Однак процес формування сліду пам'яті затяжний і адекватність відображення залежить від низки різноманітних факторів, зокрема й тривалості сприйняття, коли відбувається поступове накопичення інформації про властивості й ознаки особи, речі чи іншого об'єкта сприйняття, спрямованості й налаштування на сприйняття певного об'єкта тощо. Ведучи мову про спосіб узнавання під час проведення впізнання, ми маємо на увазі механізм

здійснення цього психофізіологічного процесу, який певною мірою залежить від умов попереднього та теперішнього сприйняття образу і психологічного типу особи, яка впізнає.

Можливість ототожнення різноманітних об'єктів зумовлена тим, що кожний із них має певні властивості, проявом котрих є ознаки: загальні, що притаманні однорідним предметам, і особливі індивідуальні (ідентифікаційні), котрі характеризують конкретний об'єкт і сприймаються під час впізнання. Висновок про тотожність об'єкта завжди базується на сукупності його ідентифікаційних ознак. Неточності та прорахунки у визначенні цих ознак, введення до комплексу ознак таких особливостей об'єкта, котрі не можуть виконувати їхню роль, призводять до помилок у висновках і помилкового впізнання. Так, наприклад, сучасна наукова уява про особу базується на тому, що кожна людина як індивід має певну сукупність властивостей, зокрема, відносно постійних соціальних, біологічних, психологічних тощо, які перебувають у інтегральній єдності. Залежно від ситуацій і конкретних завдань, використаних засобів і методів дослідженню піддаються певні групи властивостей або окрема властивість конкретної людини. Результативність процесу встановлення особи залежить, здебільшого від повноти й вірогідності інформації про властивості та ознаки індивіда. Здійснюючи впізнання особи і вивчаючи з цією метою конкретну людину, насамперед звертають увагу на ті ознаки, що характеризують конкретного індивіда. Ознаки, які спостерігались раніше і запам'ятались, зіставляються з тими, які сприймаються безпосередньо під час впізнання

Комплекс таких властивостей вивчається криміналістикою і на підставі здійснених наукових розробок формуються наукові основи для впізнання та ідентифікації різноманітних об'єктів за їх ознаками. Достовірність отриманих результатів впізнання особи чи речей як слідчої дії ґрунтується на положеннях окремого криміналістичного вчення – криміналістичної ідентифікації. У загальному розумінні криміналістична ідентифікація – це процес встановлення конкретного матеріального об'єкта, порівняльне дослідження об'єктів (особи, речей тощо), пов'язаних із подією, яку розслідують, з метою вирішення питання щодо їхньої тотожності і подальшого встановлення характеру зв'язку єдиного шуканого об'єкта з цією подією (*Гора І.В., Колесник В.А., 2005, с.44*).

Науковою основою впізнання як слідчої дії можна вважати положення матеріалістичної діалектики та філософське вчення про індивідуальність об'єктів матеріального світу й принципову можливість пізнати їх, розуміючи при цьому пізнання як зумовлений законами суспільного розвитку й нерозривно пов'язаний з практикою процес відображення і відтворення в людському мисленні дійсності. На впізнання як окрему слідчу дію розповсюджуються найбільш загальні положення теорії ідентифікації, які дають змогу правильно організувати, провести порівняння об'єкта впізнання з уявним образом раніше сприйнятого об'єкта і оцінити істинність отриманого в результаті висновку.

Сучасні досягнення науки психології показують принципову можливість правильного сприйняття й запам'ятовування людиною ознак об'єктів, їх адекватного відтворення і отримання достовірного висновку щодо тотожності на основі раніше сприйнятих і відтворених ознак об'єкта. Криміналістами й психологами досліджені людські механізми сприйняття, запам'ятовування і узнавання, зокрема й в складних умовах короткочасного контакту, виявлені типові

види помилок та їх причини, доведено, що успішність впізнання залежить від умов сприйняття, особистих якостей особи, що впізнає, виразності індивідуальних ознак об'єкта, бажання й готовності особи, що впізнає, до отримання вірогідного висновку та низки інших факторів. На психологічні основи впізнання як слідчої дії та важливість врахування психологічних особливостей такого виду ідентифікації і водночас на недостатнє вивчення природи слідів пам'яті, на підставі яких здійснюють ідентифікацію, вказують і польські криміналісти (Widackiego J., 1999, с.240-241).

Людина пізнає, запам'ятовує і впізнає матеріальні об'єкти навколишнього світу завдяки їх сприйняттю з використанням наявних в людини відчуттів. Трапляються випадки, коли мають місце вади певних органів відчуттів і їх функції перебирають на себе інші органи, діяльність яких підвищується і завдяки цьому отримується кращий результат. Так відбувається, коли людина з малечку чи в ранньому віці втрачає зір і на місце зорового сприйняття приходить підвищена здатність сприйняття матеріальних об'єктів на дотик або ж підвищена тактильна чутливість – тактильне відчуття, яке іноді називають "тактильним зором". В ньому беруть участь тангорецептори – вид тактильних рецепторів, які реагують на дотик, та інші рецептори шкіри, що розкидані у вигляді чутливих точок по її поверхні і щільність розподілу яких на різних ділянках різна. Найбільшу тактильну чутливість має поверхня кінчика язика і шкіра долонної сторони останньої фаланги пальців. Відчуття, що виникають у людини, викликаються дотиком, тисненням, вібрацією, фактурою об'єкта, його протяжністю. Це зумовлено комбінованою дією окремих рецепторів шкіри, нервових сплетінь, які дають змогу відобразити якісні особливості поверхні предметів, їх щільність, місце торкання до тіла, розмір поверхні та її окремі дрібні деталі (*Тактильна чутливість*). У різноманітних життєвих ситуаціях частіш за все основним органом відчуття дотику в людини виступають руки, за допомогою яких навіть за відсутності зорових відчуттів людина може розрізнити й запам'ятовувати характерні ознаки багатьох предметів.

Формування й запам'ятовування дотикового образу зумовлено реалізацією рухів обмацування руками, завдяки чому в пам'яті відтворюється контур об'єкта, особливості структури, форми поверхні й формується цілісний кінцевий дотиковий образ. Людина завдяки тактильному відчуттю і тактильним сприйняттям здатна розвивати в собі свідомість, мислення, не втрачаючи всього того, що мають люди, які здатні добре бачити й чути. Проблемою вивчення тактильного сприйняття займаються вчені в галузі фізіології, психології, нейропсихології, нейрофізіології і хоча вона на сьогодні все ще є недостатньо вивченою, але все ж таки наявні наукові розробки дають підстави для твердження про те, що люди з добре розвиненим тактильним відчуттям здатні сприймати й запам'ятовувати ознаки фізичних тіл та інших об'єктів на дотик. Прикладом цього може бути швидке й безпомилкове розрізнення особами з важкими вадами зору тактильних знаків на грошових купюрах різного номіналу, що дає їм можливість користуватись готівкою, хоча для більшості інших людей такий спосіб розрізнення грошових знаків не доступний. Мозок людини здатен перетворювати тактильну інформацію у зорові образи. Здатність незрячих людей до сприйняття зображень на дотик надихнула авторів проекту під керівництвом Марка Ділона створити для людей із слабким зором 3D-зображення найбільш відомих картин,

шедеврів художнього мистецтва, банк даних про які стане доступним для кожного. Першою їх розробкою став шедевр великого Леонардо да Вінчі "Мона Ліза" і тепер незрячі люди можуть за допомогою пальців уявити як виглядає ця знаменита картина і кого зображено на ній (*Сліпі "побачать" відомі картини*). Таку ж мету переслідували й організатори музейної виставки в Новому Орлеані, які презентували влітку 2019 р. технологію, що дає змогу людям із вадами зору своєрідно "побачити" картини. Для цього спеціальна програма переформатовує будь-яке зображення у рельєфну 3D- версію, оснащену сенсорами. Аудіогід розповідає про той елемент картини, до якого торкнулася незряча людина. Науковці й автори цього проекту переконані, що завдяки такій технології колекції музею стануть доступними і для сліпих людей та людей із слабким зором (*Відчутти мистецтво на дотик*). Отже, ніщо не заважає особі із розвинутим тактильним відчуттям сприйняти на дотик, сформувати уявний образ і запам'ятати характерні ознаки не лише будь-якого об'ємного зображення, речі, а й ознаки зовнішності іншої людини також.

Зовнішній вигляд кожної людини, або її зовнішність, з одного боку, є об'єктивною властивістю певної особи, а з іншого – це уявний образ певної особи в пам'яті суб'єкта, що взаємодіє з нею, як нерозривна сукупність зовнішніх елементів і ознак, які сприймає особа у вигляді цілого або фрагментарного образу. Кожна людина набуває індивідуального вигляду завдяки наявності різноманітних необхідних та випадкових відхилень від деякого усередненого варіанта. Як видові морфологічні відхилення, так і індивідуальні морфологічні ознаки притаманні лише певному організму і передаються спадково. Проте у природі немає двох однакових людей, які б мали абсолютно тотожний набір генів, що й визначає практичну нескінченність, варіативність ознак зовнішності в межах навіть однієї популяції населення чи однієї родини (*Гора І.В., Колесник В.А., 2010, с.7*). Тому цілком правомірним і науково обґрунтованим можна вважати проведення впізнання особи за ознаками зовнішності, які були сприйняті тактильно під час обмацування обличчя руками й збереглися у пам'яті того, хто впізнає. Це, по суті, таке саме пред'явлення особи для впізнання, можливість якого встановлена положеннями ст. 228 КПК України, але ознаки зовнішності якої були сприйняті особою, що впізнає, "тактильним зором" і зберігаються в пам'яті людини як тактильний образ.

Вимоги до порядку підготовки й проведення впізнання особи за тактильним образом залишаються загальними. Особливість має з'ясування під час попереднього допиту особи, яка впізнає, обставин і способу сприйняття нею ознак зовнішності, відомостей про характер і особливості ознак зовнішності, які запам'ятались і за якими може бути упізнано особу, а також повідомлення під час впізнання і внесення до протоколу даних про сприйняті на дотик повторно конкретні ознаки зовнішності, що стали підставою для висновку про впізнання або не впізнання особи. Істотно підвищує об'єктивність оцінки такого впізнання застосування для його додаткової фіксації відеозапису, результати якого можуть бути демонстровані учасникам кримінального провадження як під час досудового розслідування, так і в судовому засіданні.

Окремий аспект має морально-етична сторона такого способу проведення впізнання, оскільки не завжди і не всі особи, в тому числі й статисти, можуть погодитись на обмацування їхнього обличчя руками чужої людини. Водночас і

тому, хто впізнає, не завжди вдається опанувати хвилювання, яке він відчуває під час повторного сприйняття на дотик обличчя кривдника, а складність розпізнавання характерних ознак зовнішності накладає тягар відповідальності за правильність впізнання. Тому до початку проведення пред'явлення для впізнання усіх його учасників треба повідомити про спосіб встановлення ознак зовнішності і порядок дій кожного та отримати зрозуміло висловлену згоду на участь у впізнанні.

Можна вважати, що в такий спосіб за раніше сприйнятими і збереженими в пам'яті тактильними ознаками уявного образу живої особи може бути проведеним впізнання як живої особи, так і трупа. Для цього має бути забезпеченим дотримання загальних нормативних правил і порядку та враховано особливості підготовки й проведення відповідної процесуальної дії, зокрема, й щодо вигляду та кількості об'єктів, які підлягають впізнанню разом з тим, якого впізнають.

Висновки. Різноманітність видів впізнання, для яких розробляються окремі засоби й прийоми тактико-криміналістичного забезпечення, вказує на те, що в законодавчих нормах передбачити всі об'єкти й особливості проведення впізнання та встановити для них чітко визначені в конкретній статті кримінального процесуального закону правила проведення слідчої дії неможливо. Саме тому криміналістична класифікація видів впізнання завжди була й буде ширшою але такою, яка враховує загальні процесуальні приписи щодо проведення слідчих дій. Завданням криміналістичної тактики і є розроблення таких тактичних прийомів і рекомендацій з проведення пред'явлення для впізнання, в яких будуть враховані усі можливі для впізнання об'єкти, способи й форми відображення їх ознак і водночас буде забезпеченим дотримання загальних процесуальних вимог проведення цієї процесуальної дії.

У пізнанні людиною об'єктів навколишнього світу задіяні всі органи відчуття, що й дає змогу сприймати, запам'ятовувати і зберігати та відтворювати в пам'яті характерні ознаки раніше сприйнятих об'єктів. Під час впізнання особи той, хто впізнає, порівнює її наявний образ із збереженим в пам'яті уявним образом особи, яку він сприймав раніше і на підставі такого порівняння робить висновок про результат впізнання. Цей висновок повідомляється слідчому, про що робиться відповідний запис у протоколі слідчої дії. Люди, які мають добре розвинуте тактильне сприйняття і часто користуються в житті уявними образами, що сформувались на основі тактильного відчуття, можуть використовувати такі уявні тактильні образи для порівняння й ототожнення сприйнятих об'єктів. На сьогодні впізнання особи за її тактильним образом не має широкого розповсюдження в практиці досудового розслідування, але немає й підстав відкидати такий спосіб проведення впізнання. В числі сучасних завдань криміналістики стоїть розроблення науково обґрунтованих тактичних прийомів і правил підготовки й проведення впізнання особи за ознаками її зовнішності, що сприйняті на дотик і збереглися як уявний тактильний образ в пам'яті особи, яка впізнає.